

Mustafa Cəmənli

Bir söz, əvvəlcə bizim qəzanın kiçik bir dairəsində, sonra bütün quberniyada, Rusiyada və bütün dünyada qansız, lakin böyük bir inqilab baş verməlidir; çünki ədalətli fikir səmərə verməyə bilməz.

L.N.Tolstoy

İnqilab XXI əsrin iyirminci ilinin lap ilk günlərində Lev Tolstoyun vətəni Rusiyada yox, ucsuz-bucaqsız ərazisi, bir milyard yarım əhalisi olan Çin in Uhan şəhərində baş tutmuşdu. On milyonluq əhalisi olan Uhan şəhərində bu qansız inqilabı Çinin zavallı günə qoyduğu uyğur türkləri yox, hələ adı-sanı bilinməyən, ölçüyə, çəkiyə gəlməyən "Virus" adlı bir bəla törətmişdi. Bu gözəgörünməz, davadərman, varlı, kasıb tanımayan bəlaya tez-tələsik ad da tapmışdılar: KORONA-VİRUS!

Bu gözəgörünməz, əlacı tapılmayan Koronavirus

Uhan şəhərində neçə min insanın canını almaqla, on minlərlə insanı da xəstəxanalar küncünə doldurub çarpayı dustağı etməklə kifayətlənməyib ildırım sürətilə sərhədləri aşmış dünyanı ənzədim, ən inkişaf etmiş ölkələrinə, şəhərlərinə keçdi. Zaman-zaman Allahlıq edənlər, bir ağacda oturub min bir budağı sil-kələyənlər, kosmosa uçanlar, uzaqmənzilli raketlər, pilotsuz təyyarələr, müasir döyüş texnikaları icad edənlər, əyninə demokratiya paltarını geyinib müsəlman ölkələrinə soxulanlar bu gözəgörünməz, ölçüyə, çəkiyə gəlməz bəlanın qarşısında aciz qaldılar. Gecə ikən üstünə qoşun yeritmək, tələyə salmaq, mühasirə etməkdə dəryada balıq sövdəsiydi. Ortaya sual çıxırdı: Ölkələri, millətləri idarə edənlər bu dünyanın nizamını niyə pozublar? Niyə bəşəri dəyərlərə, insanlığa qənim kəsiliblər. İndi budur, gözəgörünməz cəlad dünyanı qapısı ağzını kəsdirib. Nədənə, mənə elə gəlir ki, bu virus deyilən andura qalmış İraqa, Əfqanıstana, Liviyaya, Suriyaya qoşun yeridib günahsız canlar atanlardan, minillik adət-ənənələri heçə sayanlardan, millətlər arasında ədavət toxumu səpənlərdən intiqam alır.

Bəlkə, bu, Tanrının intiqamıdır. İsteyir, yolunu azmışlar düz yola qayıtsınlar. Əgər belə olmasaydı bütün ölkələr bu gözəgörünməz, hər kəsə yoluxmağa hazır olan, dövlətli, kasıb tanımayan, lotu-potu-

GÖZƏGÖRÜNMEZ DÜŞMƏN

(Ovqat)

ması, birdən-birə ətraf mühitlə ünsiyyətini kəsməsi bilirsinizmi nə deməkdir? - Bilmirsiniz? Əbdürrəhim bəy Haqverdiyev demiş: Səd heyf!

İlk günlər mənim üçün çətin keçmədi. Amma elə ki günlər bir-birini əvəz elədi, darıxmağa başladım. İndi yumurtası tərs gəlmiş toyuq kimi evdə vurnuxuram. Gah televizora baxıram, gah evvanam çıxıram, gah da otağıma çəkilib kitab oxuyuram. Kitab oxumağın yaxşı bir cəhəti var ki, oxuduğun hər hansı romanın, hekayənin rejissoru da, aktyoru da sən özünsən. Xəyalında obrazları bir-bir canlandırırısan, gah üsyankar qəhrəman, gah adamayovuşmaz, gah yaltaq, gah xeyirxah mələk, gah qudurmuş köpək... Nə isə, saymaqla qurtarmaq olmaz... Yorulanda kitabı qatlayıb qoyursan bir tərəfə. Bax belə, filmin sonu. Sittatın sonu da demək olar!

Nə isə, Lev Tolstoyun ali məktəbdə oxuduğu "Anna Karenina" romanının beşinci hissəsini təkrar oxuyub yerimdən qalxıram, otaqda var-gəl edirəm. Birdən öz fiqurumdan diksinirəm. Özüm öz gözümə olduğumdan nəhəng görünürəm (bədheybət demək istədim). Elə bilirəm ki, evdə qalmaqla otaqdakıların yerini xeyli daraltmışam. Özüm öz nəzərimdə çağırılmamış qonaq kimiyəm.

Ömür-gün sirdaşımın baxışları məni izləyir: "Xeyir ola, ayrı gündə heç mətbəxə keçməzdi".

- "Xeyirdi, əzizim, hər gün evdə qalan kişinin yeni-yeni vərdisləri üzə çıxmağıdır". Xanımın içimdəki dialoqumuzu eşitmir. Gəldiyim kimi də mətbəxdən çıxıram.

Gəlib illərlə topladığım kitab dolabı

ilə üzbəüz qoyulmuş divanda oturub onları seyr edirəm. Bu kitab müəlliflərinin çoxu dünyasını dəyişib. Bir gün mən də dünyanı dəyişəcəyəm. Görəsən, bu kitabların taleyi necə olacaq? Götürüb oxuyan olacaqmı? İndikilər ancaq mobil telefonla ünsiyyətə sahiblər. Sosial statuslarda savadsız yazılmış cəfəngiyyatları oxuyurlar. Dərindən köks ötürüb sevdim kitabları bir-bir götürüb vərəqləyirəm. Heç bir kitabın vərəqləri arasında birçə manat da yoxdur. Amma elə fikirlər var, mənim nəzərimdə, dəyəri pulla ölçülə bilməz. Buna bax, bir gör Asif Ata nə deyib: "Dünyaya, həyata, insana heyrət hissinə, müqəddəs duyğunu ürəyinizdə bəsləyin və qoruyun".

Allah rəhmət eləsin, elə bil bu ağır gün üçün yazıb. Həyat bizi sınağa çəkir, gərək dəyərlərimizi, adamlığımızı itirməyək. Amma itirənlər, qınından çıxıb, qınıni bəyənməyənlər o qədar çoxalıb ki. Çoxları dərk eləmir ki, "Bu

dünya aldıqca nəfəsin, qaldıqca qəfəsindir" (Cəlaləddin Rumi).

Budur, indi Allahın gözəgörünməz bəlası bizi evlərimizdə dustaq edibdir. İndi əl verib görüşməyə də ehtiyat edirik. Vərdiş elədiyimiz öpüşmək qalsın bir yana.

Böyük Nəsirəddin Tusi demişdir ki, "Mənim üçün səadət günü və eysü-şadlıq gecəsi mütaliə gecəsidir". Mənim üçün də elədir.

Unudulmaz Şıxəli Qurbanov kitabına olan məhəbbətini belə izhar etmişdir:

Mən öylə bir aləməm ki, hər daqiqəm bir kitab, Əfsuslar ki, yadda qalmaz oxunulan hər kitab. Göz baxdıqca sözüm vardır bu aləmdə yazmağa, Qoca dünya rəfə bənzer, səma kitab, yer kitab. ... Sənət, kitab zinətidir bu dünyanın əzəldən, Sənə nədən zəhər versə, əvəzinə ver kitab.

Abbasqulu ağa Bakıxanov isə deyirdi ki, "Ürək açan kitab nemətdir, bu gün mənimdir, sonra başqalarının olacaq". Bəli, əvvəl özünü, sonra başqalarını düşünmək insanlıqdır!

Zaman-zaman oxuduğum, səhifələrində işarələr qoyduğum, dəyərli fikirlərin altını çizdiyim kitabları vərəqləyə-vərəqləyə bir də gördüm ki, təsvir olunmuş qəhrəmanlar gözlərim önündə canlandı. Birdən mənə elə gəldi ki, bu kitablarda təsvir olunan personajlar gözəgörünməz ruhlar kimi ətrafımı sardı. Ah, necə də canlıdırlar. Necə möhtəşəm mənzərədir... Deməli, kitabdakı qəhrəmanlar əbədiyyət yollarındadır. Görən, təsəvvürümdə yaranmış bu gerçəklik yaxşıdır, ya pis?! Bəlkə, mən reallıq hissinə itirirəm?! Lənət sənə, kor şeytan!

Yerimdən qalxıb gəzinirəm. Allahım, bu nədir, lap qəfəsə salınmış şirə oxşayıram... Təki adamlığımızı itirib vəhşiləşməyəm. Amma, öz aramızda, son illər o qədr insanlıqdan çıxıb vəhşiləşən, ikiayaqlı canavara çevrilənlər var ki... İndi bu gözünə döndüyüm virus onları da ev dustağı edib.

Bizdən əvvəlkilər vaxtında deyiblər, yazıblar, bizə yol göstəriblər. Düşüncəsi olan ibrət götürüb, nədən isə əlini yelləyib keçib. Bernard Şou yazırdı ki, "Ən yaxınına ən böyük günah nifrət deyil, biganəlikdir, biganəlik qeyri-insanlığın ən yüksək zirvəsidir".

Görəsən,

bu ağır gündə həmişə namusdan, vətənpərvərlikdən, ədalətdən danışan, amma ədalətdən uzaq, vətəndaş olmayıb ancaq ölkə vətəndaşı olan bəzi-bəzi ağzı-göyçəklər, heç olmasa, bu ağır gündə düşünürəm ki, kömfürsətliklə qazandıqlarını Allah istəsə, bir göz qırpmında əlindən alıb onu dilənçi gününə salar. Gözəl-

gözəl kostyumları nimdaşlaşar, çimməyə su tapmaz, yanından keçənlər burnunu tutub keçərlər. Eh, ölünü qəbiristanlıqda basdıranda hamı çortu gedir, sonunu görür, amma evə qayıdan kimi köhnə hamam, köhnə tas.

Böyük alman filosofu Fridrix Nitsşe deyirdi ki, əgər insan niyə yaşadığını bilirsə, onun üçün necə yaşamağın əhəmiyyəti yoxdur. Doğrudan da, belədir. "Qeyrət və şərəf bahalı mülkdür. Pulla alınmaz və ucuz insanlarda olmaz" (Hz. Əli əley-hissalam).

Gərək, həmişə şərəf və ləyaqətimizi qoruyaq.

Pəncərədən çölə baxıram. Binamızla üzbəüzdəki prospekt bomboşdur, nə gələn var, nə gedən. İçim üşüyür... Maşınların hərəkəti məhdudlaşdır deyər hava çox təmizdir. Adam inana bilmir ki, udduğumuz havada virus ola bilər. Nə bilək, düzünü Yaradan bilir.

Ətrafda ölü bir sükut var. Amma ətrafi diqqətlə dinləyəndə sükutun da səsinə eşidirsən. Bircə diqqətlə dinləyin. Eşidirsəniz sükutun səsinə?! Sanki ürəyini döyüntüsüdür. İcazə verin, həmişə xoş duyğularla çırpınsın.

Divana uzanıb gözlərimi yumuram. Çoxdan unuduğum olub-olmuşlar yaddaşımın "künc-bucağından" yuvasını tərk etmiş quşlar kimi uçub yanına gəlir. İstəyirəm hər şeyi unudam, yadıma salmayam, bacarmıram. Gah uşaqlığım yadıma düşür, gah gəncliyim. Yaşadılarım, dostlarım... Rəsul Rza necə deyib? Hə, belə:

Mən kölgəsiz bağ görmədim, El dərdi tək dağ görmədim. Gözlərimi yumub açdım, Neçə dostu sağ görmədim.

Bu sətirlər ruhumla necə də həmahəngdir. Gör, insan nə anlaşılmaz məxluqdur.

Sən demə, iş-güc başımızı qatırmış. Düşünməyə vaxt tapa bilməmişik. Elə bir himə bənd imişik ki, keçmişimizi qurdalayaq, olub-olmuşları saf-çürük eləyəək, vaxtında kişiliyimiz çatıb etiraf etmədiyimiz səhvləri, heç olmasa, indi etiraf edək. Ah, nə gözəl deyib rəhmətlik Cəlaləddin Rumi:

Çox insanlar gördüm əynində libası yox, Çox libaslar gördüm içində insanı yox.

Görəsən, insan niyə yaxşılıqları tez unudur, pislikləri yox? Deyəsən, pisliklər insan yaddaşında daha çox diridir. İllər keçsə də, unuda bilmirsən, nifrət edirsən... Deyəsən, axı nifrət ruhi qüvvətdir, səni daim sərvaxt saxlayır, ehtiyatlı olmağa səsləyir. Ancaq həddində, yoxsa adamın ruhu çiyərə. Çünki "Kin saxlamaq ürək üçün böyük yükür" (Hz. Əli əley-hissalam).

(ardı növbəti sayımızda)